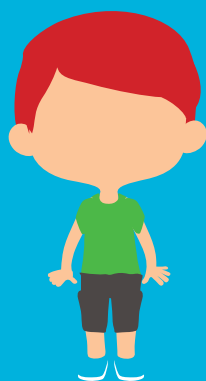

ANDERSTALIGE JONGE KINDEREN BIJ JOU OP SCHOOL

**Samen leren,
samen kansen zien**

Inhoud

● Voorwoord	3
● Zonder veilige basis... begin je niets	4
● Tips voor een veilige leeromgeving	6
● Uitgangspunten voor goed woordenschatonderwijs	9
● Aan de slag met woordenschat	14
● Gericht werken aan taalverwerving	16
● Herhalen in context	19
● Communicatie met ouders die (nog) geen Nederlands spreken	20
● Tips	22
● Taal stimulerende organisaties in Almere	23
● Boeken, software en andere informatiebronnen	24
● Achtergrond	27

Voorwoord

augustus 2020

‘Sinds kort zit er een 4-jarige jongen bij ons op school die geen Nederlands spreekt. Hij is in Nederland geboren en woont hier ook. Zijn ouders zijn van Poolse afkomst en communiceren thuis in het Pools met hem. De andere kinderen in onze kleutergroep spreken goed Nederlands. Hebben jullie tips voor ons?’

Een vraag krijgen zoals de bovenstaande ligt voor de hand. Zeker nu kinderen met deze achtergrond niet op het Taalcentrum kunnen worden geplaatst, omdat één van de plaatsingscriteria zegt dat een kind niet langer dan 2 jaar in Nederland mag zijn.

Er is veel behoefte aan kennis over onderwijs aan anderstalige leerlingen, handige en praktische tips. Dit boekje is daar een eerste aanzet toe. We hopen dat de informatie en praktische tips direct hun weg zullen vinden in de inrichting van je klas en je omgang met anderstalige kleuters en hun ouders.

Vanaf september 2020 start in Almere het NT2-maatjesproject*, in navolging van Haarlem. Het NT2-maatjesproject bestaat uit het opleiden van onderwijspersoneel op het gebied van ondersteuning aan NT2-leerlingen in de basisschoolleeftijd. Samen met de school wordt onderzocht wat de behoeften van de school zijn om NT2-leerlingen goed te kunnen begeleiden en te bieden wat zij nodig hebben in het onderwijsleerproces. Op veel scholen ontbreekt het nog aan beleid dat gericht is op de ondersteuning van NT2-leerlingen. Een dergelijk beleid is wel wenselijk.

Met toestemming van Passend Onderwijs Zuid Kennemerland en de taalschool in Haarlem is dit boekje tot stand gekomen voor de basisscholen in Almere.

Jopie van den Berg, Projectleider NT2-maatjesproject Almere

J.vandenBerg@passendonderwijs-almere.nl

* Dit project is een samenwerking tussen Samenwerkingsverband Passend Onderwijs Almere PO en het Taalcentrum Almere PO.

Zonder veilige basis... begin je niets!

Stel je voor... je partner krijgt een geweldig aanbod van zijn of haar baas in de vorm van een nieuwe baan; een fantastisch salaris, een mooi huis en dito auto gratis. Die baan is echter wel in Japan.

Natuurlijk ga je mee, zo'n kans laat je niet voorbij gaan. De baas van je partner stelt wel een voorwaarde en dat is dat jij Japans leert op een school die door hen is uitgezocht. Je moet immers integreren!

Je stapt binnen in een groot gebouw. Je hebt geen idee waar je moet zijn. Gelukkig komt er een vriendelijk lachende man naar je toe die je meeneemt naar een groot lokaal. Daar zitten allemaal Japanners en ze kijken je allemaal aan. De les begint. De docent blijft maar naar je lachen en gaat steeds harder praten als hij door heeft dat je er niets van begrijpt. Hij probeert het nog eens overdreven langzaam en laat je allerlei plaatjes in een boek zien en praat daarbij aan één stuk door. Je snapt er nog steeds niets van. De mensen om je heen praten ook tegen je en maken allerlei gebaren. Je ziet dat de docent wat ongeduldig begint te worden en je op een gegeven moment maar met rust laat. De dagen erna probeer je zo goed mogelijk op te letten en mee te doen. Je ziet dat er van alles van je verwacht wordt, maar je hebt geen idee wat. Hier en daar begin je een woord te herkennen, maar omdat iedereen zo snel praat ben je steeds te laat met reageren. Je ziet de docent steeds hulpelozener kijken en steeds minder vaak komt hij naar je toe om te proberen wat extra uit te leggen. Je geeft het op en laat de lessen over je heen komen.

Een kleuter die thuis een andere taal heeft geleerd dan Nederlands, maakt hetzelfde mee. Je verzint de leukste lessen, maar het kind lijkt niets te leren. Dit is niet vreemd als je je realiseert dat een Nederlandstalig kind dat op de basisschool start al 3.000 woorden beheerst. Anderstaligen hebben dus veel in te halen.

Hoe voorkom je dat een kind, ook in een grote groep, zich zo voelt als jij bij die Japanse taallessen? Daarover gaat het in deze brochure. We geven praktische tips en je leest ervaringen van leerkrachten en ouders. Daarnaast geven we ook achtergrondinformatie over het belang en het verwerven van woordenschat.

Het allerbelangrijkste is dat een kind zich veilig voelt.

Pas dan kun je immers leren. Win het vertrouwen van het kind, zorg dat het kind succes ervaart en dat zijn zelfvertrouwen groeit. Zie als leerkracht de geweldige uitdaging om met zo'n kind te mogen werken! Bij geen enkele leerling uit je groep zie je in korte tijd zoveel vooruitgang. Prachtig om mee te maken en als je het voor elkaar krijgt om een band met het kind te krijgen, worden zijn ouders de dankbaarste en meest betrokken ouders van allemaal!

Ik was zo bang, mijn kind wilde niet naar Nederland, maar ik moest wel om te werken. In het begin was hij zo verdrietig en wilde steeds maar terug. Nu is het goed. Dat komt door school. Hij vindt het zo fijn op school!

ouder, herkomst Polen

Tips voor een veilige leeromgeving

- **Laat het kind en de ouders voelen dat ze welkom zijn.** Laat de ouders merken dat je begrijpt dat het voor hen ook moeilijk is, zo'n vreemd land of hun kind dat voor het eerst naar school gaat. Dat kan niet met zoveel taal, maar wel door te letten op je lichaamshouding, het woordje 'welkom' dat iedereen kent te gebruiken en door de ouders uit te nodigen in je klas. Laat ze zien wat er allemaal is, waar hun kind naar de wc moet, zijn of haar jas op moet hangen etc. Let op je taalgebruik, houd het kort en spreek langzaam en duidelijk.
- **Bedenk dat ouders in de meeste landen alleen op uitnodiging naar de school van hun kind gaan.** Ze zijn het niet gewend dat ze uit zichzelf mogen komen vragen hoe het gaat. Ze lijken minder betrokken, maar dat betekent niet dat ze het ook zijn. Vertel ouders dus expliciet dat ze mogen komen, dat je dat ook verwacht. Vertel hier ook bij wanneer ze welkom zijn.
- **Zet het kind zoveel mogelijk naast je in de (kleine) kring.** Natuurlijk willen andere kleuters dat ook, maar hoe jong ze ook zijn, ze snappen best dat dit kind wat extra aandacht van de juf nodig heeft. Leg het ze uit, dan lukt het zeker.
- **Praat langzaam en gebruik eenvoudige taal.**
- **Maak alles zo visueel mogelijk.** Niet alleen op de muur van de klas, maar ook dichtbij jou en het kind, zodat hij/zij begrijpt waarover je het hebt.

- **Plan door de dag heen steeds een paar minuten waarop je met het kind praat of alleen maar samen bezig bent.** Tijdens het eten, tijdens de momenten dat er zelfstandig gewerkt wordt, tijdens het buitenspelen, tijdens het spelen in de huishoek, bij binnenkomst en bij het naar huis gaan. Doe dat zoals een ouder met een kind dat net begint te praten. Benoem wat jij aan het doen bent of wat het kind aan het doen is.
- **Verwacht in het begin niet dat het kind terugpraat.** Sommige kinderen zijn als een spons, ze zuigen alles op en na een paar maanden gaan ze ineens praten.
- **Wees de eerste maanden concreet.** Verwacht niet dat het kind abstracte dingen begrijpt zoals 'Wat heb je gedaan in het weekend?' 'Ga jij ook weleens boodschappen doen?' Gebruik ook bij je vragen plaatjes, dan wordt het al duidelijker. Dan kan het kind misschien iets aanwijzen of ja of nee knikken. Laat het kind veel klusjes met je samen doen en praat daarbij tegen hem of haar. Op een manier zoals je tegen een peuter praat, dus korte zinnen, voorwerpen aanwijzen en veel herhalen.
- **Gebruik (dagritme-) picto's en herhaal deze na de klassikale uitleg nog een keer met het kind.** Zeker in het begin gaat dat klassikaal veel te snel voor hem of haar. Als je ze nog een keer langzaam en al aanwijzende benoemt, dan wordt de opbouw van de dag veel duidelijker en zodoende veiliger omdat hij/zij weet wat er gaat gebeuren.
De band die je hierdoor opbouwt met het kind zal een betere taalverwerving bevorderen.

Uitgangspunten voor goed woordenschatonderwijs

Een bekende woordenschatdidactiek is de 'Viertakt', zoals beschreven in het boek 'Met woorden in de weer' van Verhallen en Van den Nulft. De Viertakt bestaat uit vier stappen die hieronder kort beschreven worden.

De eerste stap bestaat uit het '**voorbewerken**'. Bij deze eerste stap gaat het om het introduceren van de woorden en hun betekenissen. Tijdens het voorbereiden worden de kinderen voorbereid op het onderwerp en betrokken bij de context waarin de woorden naar voren komen. Tegelijkertijd wordt er gezocht naar aanknopingspunten in het woordenschatnetwerk van de kinderen. Zo kunnen nieuw te leren woorden gekoppeld worden aan ervaringen en aan andere woorden die de kinderen al kennen. Deze eerste fase hoeft niet lang te duren. Als de woorden in een duidelijke context staan, kun je vrij snel overgaan tot het uitleggen van de betekenis van de woorden.

De tweede stap is het '**semantiseren**'. Tijdens het semantiseren worden de woordbetekenissen verduidelijkt in een context. De tijd die wordt besteed aan het semantiseren kan variëren van één tot vijf minuten. Dit is afhankelijk van het aantal uitbreidingswoorden en de snelheid waarmee de leerkracht de betekenisaspecten kan belichten. Vervolgens is het noodzakelijk dat de leerlingen aan het woord komen. Samen met de leerkracht moeten de leerlingen eigen betekenisverbindingen gaan leggen en verkennen bij het betreffende woord.

Dit kan gerealiseerd worden door bijvoorbeeld gebruik te maken van het zogenaamde woordweb, daarbij kan gebruik gemaakt worden van afbeeldingen of korte contextzinnen. In een woordweb worden er betekenisverbindingen met andere woorden gelegd die zichtbaar worden door middel van getrokken lijnen tussen de woorden.

Vorbewerken

Motiveren, netwerk openen

Uitbeelden

Semantiseren

Betekenis uitleggen

Uitleggen

Consolideren

Inoefenen, 7x herhalen

Uitbreiden

Controleren

Toetsen, 2 à 3 keer

Bron: Verhallen en Verhallen 1994

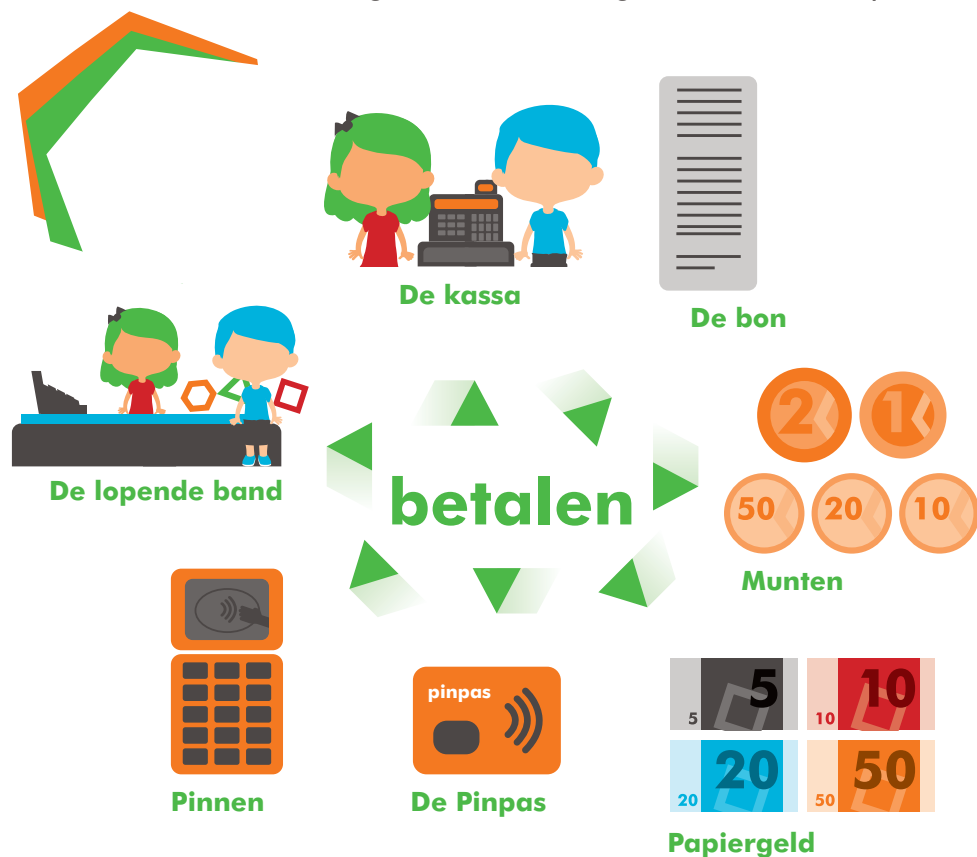
De derde stap is het '**consolideren**'. Dit is het herhalen en inoefenen van de woorden en hun betekenissen. Tijdens het consolideren is het belangrijk dat de kinderen de woorden eerst receptief goed aanleren en daarna een langzame overgang maken naar het productief leren van de woorden. Het consolideren kan over een langere tijd uitgespreid worden. Er zijn veel manieren waarop de woorden ingeoefend kunnen worden. Denk bijvoorbeeld aan spelletjes (memory), drama (uitbeelden, toneelstukje), creatief (tekenen, knutselen) etc.

De vierde stap betreft het '**controleren**'. In deze laatste stap controleert de leerkracht of het woord en de behandelde betekenissen verworven zijn. Het controleren kan op verschillende manieren gebeuren. Vaak zal de leerkracht tijdens deze fase van het consolideren ongemerkt controleren of de leerlingen de woorden en betekenisinhouden hebben verworven. Het is belangrijk dat ook op de langere termijn wordt gecontroleerd wat er aan kennis is blijven hangen.

Eerst receptief, dan productief

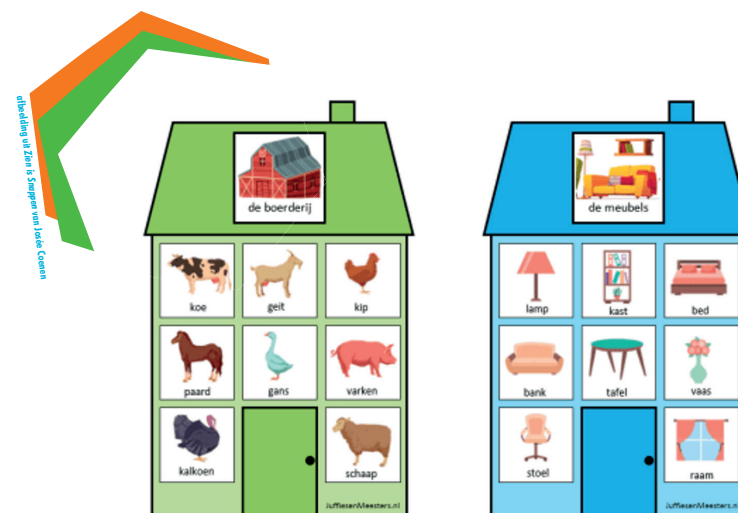
Woordclusters

In de praktijk lopen de verschillende fasen van de viertakt bijna altijd in elkaar over en worden de woorden niet een voor een los van elkaar behandeld, maar in een cluster. In deze clusters dienen de betekenissen verbanden helder te worden gemaakt. Door gebruik te maken van woordclusters kan er een versnelling in de woordenschatuitbreiding worden bereikt. Namelijk in plaats van een woord, worden nu drie of vier nieuwe woorden aangeleerd die onderling nauw verbonden zijn.

Taalvererving, meer dan alleen woordenschat

Een vooral visuele handleiding voor taalonderwijs in brede zin is het boek "**Zien is Snappen**" van Josée Coenen. Het boek richt zich op leerkrachten van groep één tot en met groep vier met anderstalige kinderen in de groep en bevat veel foto's van de lessen in de praktijk en van materialen met de toelichting voor de leerkracht: uitleg, vormen van aanbieding, oefenvormen en hulpmiddelen (onder meer stickers, linten, gekleurde vellen). Het boek bevat ook stadia van taalvererving, waardoor u kunt aflezen of uw leerling een beginner, een half-gevoerde of een gevorderde spreker van het Nederlands is.

Aan de slag met woordenschat, maar... met welke woorden?

Vermeer (2005) gaf aan dat een Nederlandstalig kind dat op de basisschool start al een receptieve woordenschat van 3.000 woorden heeft en dat ditzelfde kind acht jaar later 17.000 woorden kent. Een van origine anderstalige leerling verlaat de basisschool met een woordenschat van 10.000 woorden. En een nieuwkomer start vaak letterlijk met nul Nederlandse woorden. Er is dus veel in te halen voor deze kinderen.

We weten vanuit de praktijk en vanuit onderzoek dat de woordenschat een belangrijke voorwaarde is voor schoolsucces. Een grote woordenschat maakt dat nieuwe kennis gemakkelijker wordt verworven, omdat het gekoppeld kan worden aan al bestaande kennis. Ook biedt een grote woordenschat voordelen bij het proces van aanvankelijk lezen. De te verklanken woorden worden immers al gekend, wat de directe woordherkenning vergemakkelijkt. De belangrijkste uitval bij begrijpend lezen vormt een geringe woordenschat. Uiteraard heeft dit ook consequenties voor de zaakvakken.

Het is dus zaak dat we alle kinderen, maar vooral anderstaligen, goede basiswoorden aanleren zodat ze voldoende kapstokken hebben om nieuwe woorden op te pikken. De basis van het aanleren is dat je ze moet aanbieden en herhalen in diverse situaties. Daarnaast is het belangrijk dat je de woorden zo aanbiedt dat de het kind de woorden makkelijk in zijn persoonlijke woordennetwerk kan opnemen.

In het aanleren van woorden maken we onderscheid tussen receptieve en productieve beheersing. Van receptieve woordkennis is sprake als het

kind het woord kan aanwijzen. Als het kind een woord productief beheerst, kan hij het zelf gebruiken. Voorheen werden voor deze begrippen de woorden passieve en actieve woordkennis gebruikt.

Gestructureerd woorden aanbieden helpt dus om zowel de receptieve als de productieve woordenschat van leerlingen systematisch te vergroten

Maar welke woorden bieden we aan?

Verschillende onderzoekers hebben zich in de loop der jaren over deze vraag gebogen. Dit heeft geresulteerd in meerdere woordenlijsten voor verschillende doelgroepen en leeftijden. We noemen de meest gebruikte.

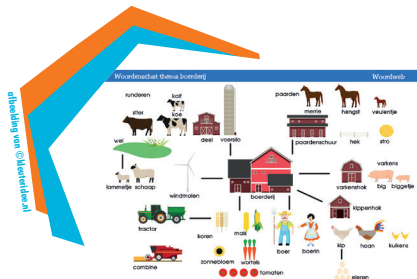
Een van de meest recente woordenschatlijsten is de **Duizend-en-één woordenlijst (Bacchini, 2005)**. De lijst omvat in een stapsgewijze opbouw het allereerste aanbod aan jonge beginners van het Nederlands. De 1001 woorden zijn zowel alfabetisch als op thema gesorteerd. Voor deze lijst hebben onderzoekers gekeken naar zowel de **Welkom-woordenlijst van het Piramide-programma** als de **Basiswoordenlijst (Schlichting, 1998)**, een woordenlijst voor niet-Nederlandstalige kinderen tot en met vier jaar. Tot slot hebben de samenstellers ook de frequentielijst **Woorden in het basisonderwijs (Schrooten en Vermeer, 1994)** geraadpleegd.

Een andere veelgebruikte woordenlijst voor jonge kinderen is de **Basiswoordenlijst Amsterdamse Kleuters**, met 2000 basiswoorden en 1000 uitbreidingswoorden. In 2009 heeft het aan de UVA verbonden onderzoeksinstituut ITTA deze lijsten onderzocht en vastgesteld dat veel leerlingen hier baat bij hebben. De onderzoekers constateerden dat scholen die werken met een thematische VVE-methode (zoals Piramide en Ik en Ko), het meeste baat hebben bij de BAK.

Ook de samenstellers van deze lijsten hebben geput uit de Welkom-woordenlijst, de Duizend-en-één woordenlijst en de woordenlijst van Schrooten en Vermeer.

Gericht werken aan taalverwerving

- Beeldweb i.p.v. woordweb
- Thematische speelhoek
- Veilige omgeving en doe-opdrachten
- rijmen

Beeldweb i.p.v. woordweb

Rijmen

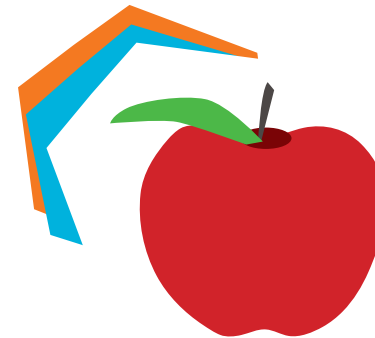
Themahoek

Doe-opdracht

Wat is een woord?

Bij het aanleren van nieuwe woorden is het belangrijk dat je je ervan bewust bent dat aan ieder woord twee aspecten te onderscheiden zijn: Het label en het concept. Met het label bedoelen we de naam. Het concept is de inhoud, de betekenis van het woord.

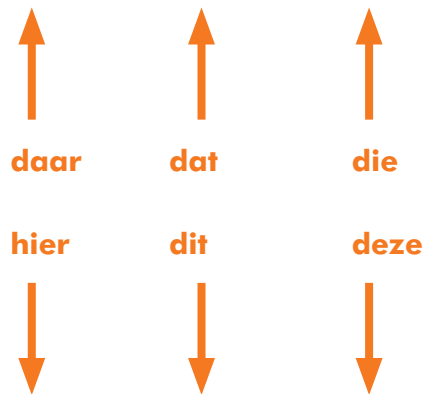

De appel dit is het label (de naam)
Een appel is fruit, je kunt het eten, het is lekker: dit is de betekenis (het concept).

Kinderen die in hun eigen taal de betekenis van een woord al kennen, het concept begrijpen, hoeven eigenlijk alleen het nieuwe Nederlandse label te leren kennen en onthouden. Zij leren een woord sneller dan kinderen die ook in hun eigen taal niet bekend zijn met het concept van het woord. Denk bijvoorbeeld aan de woorden tafel en stoel. Deze zijn redelijk universeel en ieder kind zal weten wat je ermee kunt doen. Dit geldt wellicht niet voor woorden als vulkaan en sneeuw. Het aanleren van deze woorden kost dus meer tijd en zal ook andere werkvormen vragen.

aanwijswwoorden aanleren

Herhalen in de context

Het is belangrijk om woorden te herhalen. Je kunt en hoeft dit als leerkracht niet allemaal zelf. Creëer context door verschillende activiteiten aan te bieden. Bedenk daarbij dat het essentieel is dat kinderen de woorden leren in een netwerk van woorden. Hieronder voorbeelden van het thema Huis.

Poppenhuis

Huishoek

Praatplaat

Communicatie met ouders die (nog) geen Nederlands spreken

- **Bedenk vooraf wat jij aan de ouders wilt vragen of vertellen.**
- **Neem de tijd.**
- **Creëer een ontspannen sfeer (kopje koffie/thee, leuke ruimte)**
- **Spreek met elkaar in een ruimte met een computer en/of smartphone**
- **Spreek langzaam en met eenvoudige woorden in korte zinnen.**
- **Gebruik visuele ondersteuning, plaatjes, voorwerpen en gebaren.**
- **Spreekt jullie een gezamenlijke taal? Langzaam Nederlands, Engels, of Duits, gebruik dan deze taal**

Je kunt dit achterhalen door in een langzaam tempo Nederlands te spreken. De ouders kunnen dan aangeven met gebaren of ze deze taal spreken. Probeer dit met andere talen die je zelf spreekt. Ouders snappen dat je naar een gezamenlijke taal zoekt. Misschien komen zij ook met een idee.

Indien er geen gemeenschappelijke taal is hebben de ouders mogelijk een vriend of familielid die via skype of de smartphone kan vertalen. Ook google translate kan ondersteunend werken.

Soms is er een ouder of een leerling die kan helpen. Deze optie hangt af van de aard van het gesprek. Voor een vertrouwelijk gesprek is dat geen optie. Laten vertalen door een ouder kind uit het gezin is ook zeker geen optie.

Zijn deze mogelijkheden niet aanwezig dan is een officiële tolk een goede oplossing. Bijvoorbeeld via **Tolk en Vertaalcentrum Nederland** (TVcN) 088-2555222.

Gebruik bij het inzetten van een telefonische tolk bij voorkeur een telefoon met speakerfunctie en houd oogcontact met de ouders. Pas op dat je niet beiden naar de telefoon kijkt.

Ik wil graag weten hoe het met mijn kind op school gaat.
Mag ik naar de juf gaan? Moet ik bellen?
Mag ik zomaar komen, echt?

Ouder, herkomst Brazilië

Tips

Eerst passief dan actief

Een nieuwkomer begrijpt in het begin nog weinig. Respecteer dat en verzorg taalaanbod dat daar bij aansluit. Spreek met losse woorden en korte zinnen en herhaal deze. Geef opdrachtjes om iets te geven, te pakken, op te ruimen of in te richten.

Duidelijk articuleren

Voor nieuwkomers is het extra belangrijk dat leerkrachten goed articuleren, duidelijke opdrachten geven en opletten wat het kind snapt.

Leren door voor te doen

Doe voor wat je verwacht. Het kan ook een idee zijn om een maatje aan de leerling te koppelen. Het maatje laat zien wat er verwacht wordt. Een kind laat bijvoorbeeld aan een ander kind zien hoe je op school je handen moet wassen.

Laat zien waar je mee bezig bent

Vertellen zonder visuele context is lastig, de nieuwkomer heeft dan geen of weinig aanknopingspunten. Als je praat, gebruik voorwerpen en laat zien waar je het over hebt. Een thematafel werkt makkelijk, de leerling kan er zelf naar toe lopen en je kan deze voorwerpen mooi gebruiken tijdens een kring.

Verwoord wat je doet

Ik loop naar mijn bureau. / Ik heb een schaar nodig. / Ik heb dorst. Ik neem een slokje koffie. / Ik pak mijn zakdoek. Ik moet mijn neus snuiten.

Vaak hoor je leerkrachten tegen leerlingen zeggen "Geef maar aan juf: Leerlingen weten dat jij de juf bent. Het is beter om te zeggen "Geef maar aan mij".

Taalstimulerende organisaties in Almere

De Schoor

Opstapje is voor kinderen van 2 tot 4 jaar en hun ouders en is vooral voor kinderen met een (dreigende) taalachterstand bijzonder geschikt. De start op de basisschool verloopt zo makkelijker.

Opstapje is een tweejarig gezinsgericht stimuleringsprogramma voor gezinnen met kinderen in de leeftijd van 2 tot 4 jaar. Door een groot aantal activiteiten, waarin een reeks boekjes en speelgoed centraal staat, oriënteren kinderen zich spelenderwijs op taal en spelen. Ook werken we aan de interactie tussen ouder en kind.

Vooral voor kinderen waar de taal nog niet zo goed op gang komt, is dit programma zeer geschikt. Er is ook een programma voor kinderen van 4 tot 6 jaar.

De Voorleesexpress

De Voorleesexpress richt zich op gezinnen waarbij de kinderen van 2-8 jaar een taalachterstand hebben.

Of waarbij het risico groot is dat de kinderen een taalachterstand ontwikkelen. Vrijwilligers komen 20 weken lang wekelijks bij het gezin thuis om de kinderen voor te lezen. Ze gaan uit van de talenten en mogelijkheden van de ouders en zoeken met hen naar manieren om de taalontwikkeling van hun kinderen te stimuleren. Meer informatie over de achtergrond en werkwijze vindt u op <http://voorleesexpress.nl>.

Boeken, software en andere informatiebronnen

VVE-programma's

- **Doe meer met Bas** www.baseducatie.nl
- **Ik en Ko** www.ikenko.nl
- **Kaleidoscoop** www.nji.nl
- **Kleuterplein** www.malmberg.nl
- **Piramide** www.cito.nl
- **Schatkist** www.zwijsen.nl

Methode-onafhankelijke materialen en boeken

- **LOGO3000** www.logo3000.nl

Is een grote voorraadkamer met praatplaten, woordenschatclusters, een digitale oefenomgeving voor de kinderen en materiaal voor ouders. LOGO3000 gebruikt de BAK-lijst als uitgangspunt van de thema's. Het materiaal is methode-onafhankelijk in te zetten.

- **Met woorden in de weer**

ISBN: 9789046901571. Prijs: € 22,00. In dit boek geven Van der Nulft en Verhallen een praktische aanpak voor intensieve woordenschatuitbreiding in het basisonderwijs.

- **Zien is snappen**

ISBN: 9789461180124. Prijs € 59,00 cd-roms)
Van Coenen en Heijdenrijk is een vooral visuele handleiding voor taalonderwijs in groep 1-4 met één of meer anderstalige kinderen.

- **Woorden in prenten**

ISBN: 9789461181190. Prijs: € 96,00 (2 delen, inclusief) Deze woordenschatuitgave, geschreven door Coenen en Marion, is bedoeld voor anderstalige en taalzwakke leerlingen in de onderbouw van het basisonderwijs. Woorden in prenten bevat een vereenvoudigde versie van tien bekende prentenboeken, bijvoorbeeld Rupsje Nooit genoeg, Wil je mijn vriendje zijn?, Max en de Maximonsers en Plons!
De vereenvoudigde verhalen vormen de kern van de vijftig woordenschatlessen (vijf lessen per titel).

- **Op Woordenjacht**

ISBN: 97890-4412-727-0. Prijs: € 29,90. In deze uitgave van het Expertisecentrum Nederlands uit 2011 geven de auteurs een groot aantal inspirerende praktijkvoorbeelden van goed woordenschatonderwijs. Het boek richt zich op leerkrachten van groep 1-8.

- **Speel je Wijs**

ISBN: 97890-2325-1507 Prijs: € 42,- Geeft woordenschatontwikkeling voor jonge kinderen op een speelse manier een stevige impuls. Wie veel woorden kent, kan gemakkelijker leren en een grote woordkennis is dan ook verbonden met schoolsucces. In dit boek vind je praktische tips en inspirerende lesideeën om kinderen op elk niveau te ondersteunen in het uitbreiden van hun woordenschat.

Apps, software en sites om woordenschat te oefenen en uit te breiden

- **Kijkje hier, Kijkje daar**
(Graviant, € 37,50). Deze cd-rom is zeer geschikt voor nieuwkomers vanaf de kleuterleeftijd.
- **Bas digitaal**
- **Schatkist Woordenstart**
- **LOGO3000 software**
- **Ambrasoft Woordenstart**
Voor dit programma heeft een kind wel al een basiswoordenschat nodig.
- **www.tabletportaal.nl**
Via deze site zijn vele apps voor school al dan niet gratis te downloaden.
- Tips voor woordenschat-apps: **Bru-Taal** en **Tag to Tap**.

Achtergrondinformatie

- www.itta.uva.nl/projecten/iedereen-aan-de-bak-17
- woorden.wiki.kennisnet.nl
- www.slo.nl/primair/leergebieden/ned/taalsite
- **De allereerste woorden.** Wereld van het jonge kind, nummer 8, april 2006. Bacchini, Pot en Smits
- www.expertisecentrumnederlands.nl
- www.watenhoe-nt2.nl

Colofon

Dit is een uitgave van Passend Onderwijs Almere
Powered by Passend Onderwijs Zuid-Kennemerland en
de Internationale Taalklas Haarlem (ITK)

passend
ONDERWIJS
almere

Grote Markt 2-1
1315 JG Almere

Sesamstraat 1
1313 GS Almere

NT2-maatjesproject
Grote Markt 2-1
1315 JG Almere